

15. Варналій З. Основні передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні [Електронний ресурс] / З. Варналій, І. Мазур // Аналітичні записки щодо проблем і подій суспільного розвитку. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2007. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juli/1.htm>

УДК 338.24.021.8

О.В. Рудковський
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки,
Національний транспортний університет

Теоретичні засади дослідження інституту економічної безпеки

У статті проаналізовано правові аспекти забезпечення економічної безпеки. Розглянуто визначення «національна безпека» відповідно до діючого законодавства, класифікацію національних економічних інтересів. Проаналізовано сутність поняття «економічна безпека підприємства» та запропоновано його тлумачення. Уточнено понятійно-термінологічний апарат категорії «безпека».

Ключові слова: безпека, економічна безпека.

А.В. Рудковский
кандидат экономических наук,
доцент кафедры экономики,
Национальный транспортный университет

Теоретические основы исследования института экономической безопасности

Проанализированы правовые аспекты обеспечения экономической безопасности. Рассмотрены определение «национальная безопасность» в соответствии с действующим законодательством, классификация национальных экономических интересов. Проанализирована сущность понятия «экономическая безопасность предприятия» и предложено его толкование. Уточнен понятийно-терминологический аппарат категории «безопасность».

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность.

O.V. Rudkovsky
Ph.D in Economics,
Associate Professor of Economic Department,
National Transport University

Theoretical Basis of Research of the Economic Security Institute

The legal aspects of economic security are analyzed. The definition of “national security” under the efficient law is considered. The classification of national economic interests is made.

The essence of the concept “economic security” is analyzed and the notion of “economic security” is proposed. The concepts and terminology of “security” category is clarified.

Keywords: security, economic security

Постановка проблеми

Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються великою кількістю чинників, яким притаманні невизначеність і дестабілізуючий характер дії. Унаслідок нестабільності умов зовнішнього середовища та виникнення екстремальних умов функціонування перед підприємствами постає необхідність вироблення здатності до виживання та опору негативним впливам. Такі впливи становлять загрозу руйнування ресурсного потенціалу підприємства, збільшують ризики та втрати під час здійснення управлінських рішень і тому є загрозою стабільному функціонуванню та економічно безпечному розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження теоретичних і практичних аспектів економічного забезпечення безпеки розвитку суб'єктів господарювання знайшли відображення у працях таких вітчизняних учених, як: М.П. Бутко [1], В.І. Воробйов [2], З.В. Герасимчук [3], О.А. Грунін [4], М.М. Зацкерляний [5] та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Наслідки міжнародних криз другої половини ХХ – початку ХХІ ст. змусили уряди багатьох держав, а також України, звернути особливу увагу на проблему економічної безпеки. Останні події в українській економічній сфері демонструють хиткість і нестабільність національної економічної безпеки, її залежність від внутрішніх і зовнішніх чинників.

Формулювання цілей статті

Аналіз літературних джерел свідчить, що на сьогодні серед учених і фахівців, які досліджують проблеми економічної безпеки підприємства, не існує єдиного погляду щодо визначення суті основних понять, тому необхідним є систематизація існуючих підходів до визначення поняття «економічна безпека» та подальший розвиток і вдосконалення знань про цю наукову категорію.

Виклад основного матеріалу дослідження

Вирішення питань економічної безпеки неможливе без відповідного правового забезпечення. На національному рівні в Україні регулювання правових відносин щодо національної безпеки відбувається за допомогою низки таких нормативно-правових актів:

1) Конституція України, зокрема, ст. 17, де зазначено, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України забезпечення її економічної безпеки є найважливішою функцією держави та справою всього українського народу;

2) Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. № 964-IV зі змінами, внесеними згідно з законом від 15 грудня 2003 р. № 3200-IV;

3) Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 3 травня 1998 р. № 183/98-ВР;

4) Указ Президента України від 12 березня 2003 р. № 1396/2003 «Про Інститут проблем національної безпеки» [1].

У Законі України «Про основи національної безпеки України» під «національною безпекою» розуміється захищеність життєво важливих інтересів лю-

дини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам. Основними національними інтересами в економічній сфері цим законом визначено такі, як створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту народу; збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку [5]. На думку експертів, з якими слід погодитися, до пріоритетних національних економічних інтересів також слід віднести: забезпечення політики сталого економічного зростання; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки; забезпечення інноваційного розвитку; розвиток внутрішнього ринку, підтримка національного товаровиробника, їх пріоритетність на ринку та підтримка попиту; зниження рівня «тіньової» економіки, корупції; раціоналізація структури національної економіки [3].

Зрозуміло, що реалізація національних економічних інтересів здійснюється завдяки розвитку економіки та їх захисту шляхом протидії загрозам, які мають місце в системі економічних відносин, тобто використання механізмів економічної безпеки. Тому однією зі складових національної безпеки є економічна безпека, яка за своєю сутністю є її базисом.

У 80-90-х роках ХХ ст. з'являються перші роботи, у яких здійснюються спроби систематизувати розрізнені знання в цій сфері та надати їм вигляд єдиної теорії [4]. У результаті сформувалася самостійна наука, яка вивчає проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства – економіка (від англ. economic security of enterprise). Тобто наука про забезпечення економічної безпеки підприємства дуже молода, для порівняння математика чи механіка існують понад 3 тис. років, а економіка – близько десяти.

Проблема економічної безпеки на Заході виникла у зв'язку із загостренням проблеми обмеженості ресурсів, оскільки розпад колоніальної системи призвів до порушення зв'язків між постачальниками сировини, життєво необхідної індустріальним країнам [4]. Офіційно термін «економічна безпека» введено в 1985 р. на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, де було прийнято резолюцію «Міжнародна економічна безпека», а на 42-й сесії ухвалено й Концепцію міжнародної економічної безпеки.

Аналіз літературних джерел свідчить, що на сьогодні серед учених і фахівців, які досліджують проблеми економічної безпеки підприємства, не існує єдиного погляду щодо визначення суті основних понять. Це дає підстави виділити кілька підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства:

Значна кількість науковців визначає економічну безпеку підприємства як стан захищеності та можливість усувати різноманітні загрози, негативні впливи зовнішнього середовища. Таке бачення властиве Д. О. Ковалю, Т. І. Сухорукій, О.М. Бандурці, В.Є. Духову, К.Я. Петрову, І.В. Червякову, М.А. Бендікову [5] та багатьом іншим.

Частина фахівців безпеки вважає, що економічна безпека підприємства визначається взаємоузгодженістю та гармонізацією економічних інтересів суб'єкта господарювання з інтересами пов'язаних із ним суб'єктів зовнішнього середовища. Такої думки притримуються А.С. Соснін і П.Я. Пригунов, Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко; Б.Т. Торянников, А.П. Красковський [6] та інші.

Окрім науковців розглядають економічну безпеку як внутрішню здатність підприємства до виживання та розвитку під впливом різноманітних факторів

внутрішнього та зовнішнього середовища. До представників цього підходу можна віднести М.П. Капустіна, О.В. Ареф'єва, Р.М. Федоренка [7].

Частина науковців підходить до з'ясування суті економічної безпеки підприємства з позицій ресурсно-функціонального аспекту, тобто вони вважають, що економічна безпека суб'єктів господарювання – це стан найбільш ефективного використання ресурсів підприємства. Прихильники цього підходу – Є.А. Олейніков, С.Ф. Покропивний [8] та інші, причому їх чисельність постійно зростає.

Попри значний доробок вітчизняних і зарубіжних фахівців, теоретична база для формування концептуальних основ економічної безпеки підприємства має все ще недостатній ступінь розробленості. Існують різні точки зору на визначення як самої економічної безпеки підприємства, так і суміжних із нею понять і категорій, що зумовлює необхідність подальшого вдосконалення понятійного апарату економічної безпеки суб'єктів господарювання. Окрім того, потребує подальшого вдосконалення методологія оцінки рівня економічної безпеки підприємства та механізм забезпечення безпечного функціонування суб'єктів господарювання.

На сучасному етапі економічну безпеку як явище та як поняття можна розглядати в різних аспектах. Причому необхідно враховувати той факт, що економічна безпека, будучи системним об'єктом, повинна досліджуватися лише за допомогою системної методології, яка у свою чергу ґрунтується на системному мисленні, саме тому ми розглядаємо поняття «економічна безпека» з точки зору системного аналізу. Відповідно, на наш погляд, економічна безпека – це система заходів щодо активного захисту системи від можливих загроз, та механізм забезпечення стабільного функціонування системи на сьогодні та в майбутньому. Вважаємо це визначення таким, що найбільш відповідає сучасним умовам функціонування суб'єктів господарської діяльності. Розглядаючи економічну безпеку через призму системного аналізу, потрібно враховувати динамічний стан середовища функціонування суб'єктів господарської діяльності. Систематизація та розподіл складових економічної безпеки відповідно до системного аналізу дає змогу розглядати економічну безпеку по окремих напрямках відповідальності, дає можливість приймати рішення по кожному з напрямів окремо та своєчасно. Системний аналіз економічної безпеки дає можливість виявити причини небезпеки на початку їх зародження та за місцем виникнення, що є важливим елементом механізму забезпечення економічної безпеки.

Висновки

Економічна безпека може бути забезпечена за рахунок реалізації комплексу управлінських рішень, спрямованих на досягнення цільових показників роботи на деякому заданому рівні. Основні проблеми, що виникають у процесі управління економічною безпекою, зумовлені тим, що заходи, які зазвичай реалізуються керівництвом, дають змогу лише короткостроково забезпечити стійку роботу, але принципово не розв'язують проблему ефективного управління в умовах постійно змінюваного середовища. Тобто підприємства, з одного боку, недооцінюють перспективи свого розвитку, а з іншого – не мають системності та комплексності в управлінні діяльністю. Вирішення завдань ефективного функціонування та розвитку сучасних підприємств можливе лише шляхом створення нової концепції управління їхньою діяльністю, що базується на формуванні та розвиткові здатності протистояти викликам середовища функціонування. Ці обставини визначають необхідність удосконалення та подальшого розвитку теоретичних і методологічних основ управління економічною безпекою.

Література

1. Бутко М. П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / М. П. Бутко. – К. : Знання України, 2005. – С. 163-164.
2. Воробйов В. І. Антикризисное управління та фінансова санація підприємств : навч. посіб. / В. І. Воробйов, А. М. Штангрет, О. М. Петрашова, О. В. Мельников. – К. : ПрАТ «Укр-НДІСВД». – 2011. – 396 с.
3. Герасимчук З. В. Економічна безпека регіону : діагностика та механізм забезпечення : монографія / З. В. Герасимчук, Н. С. Вавдіюк. – Луцьк : Надстиря, 2006. – 243 с.
4. Грунин О. А. Экономическая безопасность организаций : учеб. пособ. / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – С.-Пб., 2002. – 256 с.
5. Зацеркляний М. М. Основи економічної безпеки : навч. посібн. / М. М. Зацеркляний, О. Ф. Мельников. – К. : КНТ, 2009. – 337 с.
6. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України : стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 386 с.
7. Шарого Л. Д. Безопасность предпринимательской деятельности : учебник / под общ. ред. Л. Д. Шарого. – М. : ВК, 2005. – 480 с.
8. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В. Ф. Гапоненко, А. А. Беспалько, А. С. Власков. – М. : Ось-89, 2007. – 208 с.

УДК 338.439

І.І. Румик
кандидат економічних наук,
Університет економіки та права «КРОК»

Понятійні аспекти продовольчої безпеки як складової національної безпеки України

У статті розглянуто наукові підходи до визначення продовольчої безпеки на різних етапах розвитку суспільства. Особливу увагу приділено сучасному трактуванню поняття «продовольча безпека». Запропоновано напрями вдосконалення наукових положень щодо визначення категорії «продовольча безпека» на основі відтворювально-ресурсного підходу та факторів, що її забезпечують.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна безпека, національна безпека, безпека, відтворювальний процес, ресурсне забезпечення.

И.И. Румык
кандидат экономических наук,
Университет экономики и права «КРОК»

Понятийные аспекты продовольственной безопасности как составляющей национальной безопасности Украины

В статье рассмотрены научные подходы к определению продовольственной безопасности на разных этапах развития общества. Особое внимание уделено современной трактовке понятия «продовольственная безопасность». Предложены направления совершенствования научных положений относительно определения категории